

بررسی احساس امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (نمونه موردی: شهر ایذه)^۱

ناهد سجادیان (دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران، نویسنده مسئول)

nsajadian@yahoo.com

پریوش اورکی (کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران)

poraky1@gmail.com

مرتضی نعمتی (استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران)

nemtigeo@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۸/۲۷ تاریخ تصویب: ۱۳۹۵/۱۰/۲۹

صص ۱۰۵-۸۷

چکیده

احساس عدم امنیت مانعی جدی در برابر فعالیت‌های اجتماعی شهروندان به ویژه در مکان‌های خاص خواهد شد که خود از یک سو موجب تداوم و تشدید ناهنجاری‌های اجتماعی می‌گردد و از سوی دیگر تنزل ارزش‌های هویتی و کاهش سرمایه اجتماعی خواهد گردید. لذا بررسی و شناسایی عوامل تأثیرگذار در این راستا از اهمیت بسزایی برخوردار است. بر همین اساس هدف از این پژوهش، بررسی احساس امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (نمونه موردی: شهر ایذه) می‌باشد. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی از نوع کاربردی-نظری می‌باشد. اطلاعات لازم به صورت کتابخانه‌ای و میدانی جمع‌آوری شده است. جامعه آماری همه شهروندان ۱۵ سال به بالای شهر ایذه می‌باشد که با استفاده از فرمول کوکران نمونه‌ای به حجم ۳۴۸ نفر به دست آمده است. در مرحله بعدی اطلاعات جمع‌آوری شده از طریق نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل و نتایج به صورت جداول ارائه شده است. برای ویرایش نقشه‌ها از نرم‌افزار سیستم اطلاعات جغرافیایی کمک گرفته شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد پنج ناحیه شهر ایذه از نظر مکانی احساس ناامنی می‌کنند که ساکنان ناحیه شرقی بیشترین احساس ناامنی و ناحیه غربی کمترین احساس ناامنی را دارند. بین پنج ناحیه شهر ایذه از نظر احساس امنیت مکانی تفاوت وجود دارد اما از نظر احساس امنیت اجتماعی تفاوتی وجود ندارد. همچنین بین مدت زمان سکونت در محله با احساس امنیت اجتماعی شهروندان رابطه وجود ندارد، اما بین سطح رضایت‌مندی نسبت به محله، حس تعلق و مالکیت و حس امنیت و آرامش نسبت به محله مسکونی با احساس ناامنی اجتماعی شهروندان رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.

کلیدواژه‌ها: احساس امنیت، امنیت اجتماعی، امنیت دینی و اعتقادی، شهروندان، ایذه.

۱. این مقاله از پایان نامه کارشناسی ارشد در دانشگاه شهید چمران اهواز مستخرج شده است.

۱. مقدمه

۱.۱. طرح مسئله

امنیت به عنوان یکی از نیازهای اساسی شهر کانون و بستر اصلی رشد و تکامل بشری است که با گسترش روند شهرنشینی و افزایش تراکم جمعیتی اهمیتی مضاعف می‌یابد. یکی از ضرورت‌های پیدایش و تداوم شهر آرامش و آسایشی است که انسان شهرنشین از سکونت در چنین فضایی به دست آورد. امروزه معیار ساکنان شهر با عدم هراس و اضطراب آن‌ها از تأسیسات، راه‌ها، ساختمان‌ها و اتفاقات غیرمترقبه‌ای که امکان وقوع آن‌ها در شهر وجود دارد، مورد سنجش قرار می‌گیرد (شعیه، ۱۳۸۶). امنیت اجتماعی به عنوان بخشی از شرایط اجتماعی، اقتصادی و سیاسی داخل هر واحد سیاسی از اهمیت بسزایی برخوردار است. بی‌تردید زمانی که روح و جسم مردمان در آسودگی و آرامش باشد تمام قوای ذهنی و جسمی آن‌ها معطوف به خودشکوفایی مادی و معنوی می‌گردد. به همین منظور است که امام علی (ع) می‌فرمایند: نعمتی بالاتر از امنیت نیست. احساس امنیت برآمده از تعادل میان مجموعه متغیرهایی است که جامعه را در فضای اجتماعی مساعدی قرار می‌دهد (اورکی، ۱۳۹۴ الف، ص. ۶۹).

انسان و محیطی که در آن زندگی می‌کنند کلیتی تفکیک‌ناپذیر از یکدیگر هستند. این محیط می‌باید مبتنی بر اصولی باشد که علاوه بر پاسخگویی به نیازهای شهروندان، به عنوان فضایی برای تداوم حضور فیزیکی و بقای حیات جمعی نیز به حساب آید. توجه به نیازهای اساسی شهروندان در فضاهای

شهری می‌تواند آرامش خاطر شهروندان را در این محیط‌ها با اعمال سیاست‌های اصولی امکان‌پذیر نماید. تأمین امنیت اجتماعی از لازمه‌های ثبات و پایداری نظم اجتماعی است و به همین لحاظ اطلاع از میزان احساس امنیت اجتماعی، موضوعی مهم و درخور توجه است (صالحی‌امیری، ۱۳۹۰، ص. ۲). مسئله امنیت فضایی و احساس امنیت در شهر، مقوله‌ای است که کم و بیش در تمامی کشورهای جهان مورد توجه قرار می‌گیرد. در حقیقت از آنجا که یکی از معیارها و عوامل مهم در مباحث مرتبط با جنبه‌های اجتماعی توسعه پایدار، تشویق شهروندان برای حضور در فضاهای شهری و تقویت تعاملات اجتماعی در این عرصه‌هاست، طبیعتاً شناسایی و رفع موانع چنین حضوری ضروری می‌گردد. بررسی یافته‌های مطالعات متعدد به عمل آمده در نقاط مختلف جهان، گویای این واقعیت است که یکی از مهم‌ترین موانع دستیابی به این هدف، احساس عدم امنیت در فضاهای شهری می‌باشد (سلامتی‌زارع، ۱۳۹۳، ص. ۲). فضاهای شهری به عنوان بسترهای زندگی و فعالیت شهروندان باید بتوانند با توجه به شباهت‌ها و تفاوت‌های میان افراد و گروه‌های سنی و اجتماعی جنسی، محیطی امن و سالم، پایدار و جذاب را برای همه افراد فراهم سازند و نیازهای تمامی اقشار اجتماعی به شکلی مناسب بر طرف سازند و پاسخگوی حداقل نیازها باشند (شریعتی، ۱۳۸۴، ص. ۱۰). احساس امنیت در فضا وابسته به قلمرو یا فضایی است که به او تجربه حس امنیت می‌دهد. امنیت و به‌طور کلی امنیت شهری می‌تواند آرامش، اطمینان خاطر و نبود هراس شهروندان از

هرگونه تهدید و خطر علیه شهر، شهروندان، فضاهای شهری، ساختمان‌ها، سازمان‌ها، تأسیسات و زیرساخت‌های شهری و عناصر مهم در زندگی شهری را در بر گیرد که نگرانی و احساس ناامنی در شهروندان را موجب می‌شود (پوراحمد، فرهودی، حبیبی و کشاورز، ۱۳۹۰، ص. ۹). حضور گسترده و فعال ساکنین در شهر، شرط لازم و اساسی فراهم‌آوردن سرزندگی، عدالت و امنیت شهری است. بنابراین اولین ضامن شکل‌گیری رابطه اجتماعی امنیت است. با امنیت، شهرنشینی رونق پیدا می‌کند و... به مجردی که امنیت تحلیل می‌رود، زندگی شهرنشینی و... تحلیل می‌رود، مهاجرت از شهر شدت می‌گیرد و در مواردی با هجوم بیگانگان شهر نابود می‌شود تا دو مرتبه این دور تکراری شروع شود (سجادیان، نعمتی، شجاعیان و اورکی، ۱۳۹۴ الف، ص. ۳۲). اما رشد آسیب‌های اجتماعی، تنوع فرهنگی انسان‌ها، گوناگونی فضاها و کاربری‌ها و... در محیط‌های شهری باعث شده تا آرامش و امنیتی را که بیش از این برای انسان مهیا بوده است به افول و کاستی گرایش پیدا کند. در ایجاد امنیت و احساس امنیت، عوامل گوناگونی دخالت دارند که فقدان آن‌ها برقراری احساس امنیت را کند می‌کند یا مانع از تحقق آن می‌شود، بر همین اساس شناسایی عوامل و عناصر تأمین امنیت اجتماعی و احساس امنیت از پیش شرط‌های اساسی در جهت برنامه‌ریزی برای ارتقای سطح امنیت اجتماعی به‌شمار می‌رود. این عوامل می‌تواند در جهت افزایش احساس امنیت و بالا بردن پویایی و شکوفایی جامعه مؤثر باشد (سجادیان، نعمتی، شجاعیان و اورکی، ۱۳۹۴ ب، ص.

۶۱). توجه به بهبودی و مطلوبیت مکان‌ها یا فضاها در فرآیند برنامه‌ریزی شهری به‌عنوان یک نیاز مهم احساس می‌گردد و برقراری امنیت در ساختار شهری و نیز توجه به اولویت‌هایی که جهت افزایش رضایت‌مندی شهروندان در بالاترین احساس امنیت ذهنیشان در شهر می‌باشد از مسائل مهمی است که در فرآیند تصمیم‌سازی برنامه‌ریزی شهری ممکن می‌شود.

مسئله این است که شهر ایزده در سال‌های اخیر همراه با رشد کالبدی خود و افت و خیزهای جمعیتی با جرائم بیشتری مواجه گشته است. با توجه به مطالعات میدانی زمین‌های خالی در بین بلوک‌های مسکونی، واحدهای مسکونی بدون سکنه و رها شده در این شهر و فضاهای بی‌دفاع (اشکفت‌سلمان و کول‌فرح که جزو آثار باستانی این شهر می‌باشد) در حاشیه شهر به‌وفور مشاهده می‌شود شهروندان به دلیل ترس و حس ناامنی در چنین فضاهای کمتر رفت‌وآمد می‌کنند. بنابراین این مسئله باعث می‌شود تا شرایط و امکانات جرم در این فضاها و مکان‌ها بیشتر فراهم شود. به همین دلیل پژوهش حاضر به دنبال بررسی احساس امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (نمونه موردی: شهر ایزده) می‌باشد. سؤالاتی که در اینجا مطرح می‌شود آیا فضاهای شهری به‌عنوان یک عامل در احساس ناامنی شهروندان تأثیرگذار می‌باشد؟ آیا حس تعلق به محله در احساس امنیت اجتماعی شهروندان تأثیرگذار است؟ آیا شناخت محله در احساس امنیت اجتماعی شهروندان تأثیرگذار است؟ و آیا مدت زمان سکونت در محله

در احساس امنیت اجتماعی شهروندان تأثیرگذار است؟

۲.۱. پیشینه پژوهش و مبانی نظری

اصحاب مکتب جامعه‌شناسی شیکاگو نخستین کسانی بودند که جرائم شهری را در محیط‌های شهری و با توجه به ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی و کالبدی مناطق مختلف شهر بررسی کردند به باور آنان، ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی و کالبدی در جرم‌زا بودن منطقه تأثیرگذار است. استارک^۱ (۱۹۸۷) از دانشمندان مکتب شیکاگو، پنج جنبه از ساختار شهری را جزو فاکتورهای پیش‌بینی کننده ارتکاب جرم در محلات برشمرد که عبارت‌اند از تراکم، فقر، کاربری مختلط یعنی وجود اقامتگاه و صنایع و فروشگاه‌ها در یک مکان، کوچ‌گری و خرابی و فروریختگی ساختمان‌ها (احمدآبادی، صالحی و احمدآبادی، ۱۳۸۶). نتیجه مطالعات تجربی حکایت از آن دارد که در برخی کشورها، این مشکل در شهرهای متوسط نیز وجود دارد. از جمله کشور انگلستان که ناامنی حتی در شهرهای متوسط آن نیز بسیار گسترده است، به طوری که مسئولان را به انجام اقداماتی برای ایمن‌سازی آن‌ها کرده است (تاک و تیسدل، ۱۳۸۰). سابقه مطالعه مکان‌های جرم‌خیز شهرها به مطالعات «هنری مای هیوز» در قرن نوزدهم بر می‌گردد که این‌گونه مطالعات را در لندن انجام داد. در قرن نوزدهم همچنین آدلف کتله و آندره میشل‌گری، الگوهای جغرافیایی جرم و جنایت را مطالعه کردند که حاصل این مطالعات پس از گذشت سالیان درازی به تولد نظریه پیشگیری از جرم از

طریق طراحی محیطی منجر شد. مطالعاتی که توسط دانشمندان گوناگون در حوزه‌های جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی صورت گرفته است، نشان می‌دهد که پراکندگی جرایم در مقیاس گوناگون مکانی، بی‌ارتباط با شرایط و عوامل جغرافیایی و محیطی نیست (شکویی، ۱۳۷۴، ص. ۴۵).

جرم‌شناسان محیطی، زمینه جرم‌زایی مکان‌ها را نتیجه فرصت‌ها و فعالیت‌های افزایش یافته جرم تفسیر می‌کنند که تعداد زیادی از مجرمان را جذب می‌کند (مک‌کورد و راتک لایف^۲، ۲۰۰۹). ممکن است انواع معینی از کاربری زمین در یک ناحیه وجود داشته باشد که مقدار بیشتری از جرم و بی‌نظمی را دامن بزند. این کاربری‌ها حجم گسترده‌ای از جمعیت را جذب می‌کند و ممکن است آنان نیز در به وجود آمدن جرم در شهر مؤثر باشند. علاوه بر این، تحقیقات اخیر نشان می‌دهد که شبکه‌های خیابانی محله‌ها نیز عاملی بسیار مهم در شکل دادن به الگوهای جرم است. همچنین شبکه‌های خیابان و کاربری زمین هر دو در مسائل مرتبط با جرائم محله مشارکت دارند. مطالعه‌ای دیگر در امریکا نشان می‌دهد که فارغ از سایر متغیرها، کاربری خاص زمین، اختلاف در سطح جرائم فردی و نرخ خشونت را پیش‌بینی می‌کنند. برخی کاربری‌های غیرمسکونی با سطح گسترده‌ای از جرائم در ارتباط‌اند، در حالی که برخی دیگر با سطح کمتری از آن ارتباط دارند (جوردانو و لورن، ۲۰۰۹).

پژوهش‌های متعدد، ارتباط بین شدت تعلق مکانی و احساس ناامنی را نشان می‌دهد؛ به‌طور مثال

2. McCord and Ratcliffe

1. Stark

نتایج پژوهش مری نشان داد افرادی که ارتباط اجتماعی و پیوند محله‌ای آن‌ها ضعیف است، ترس بیشتری از جرائم دارند. همچنین یافته‌های فیشر نشان داد که بی‌اعتمادی بین همسایگان و هم‌محله‌ای‌ها باعث می‌شود آنان ارتباط کمتری داشته باشند. نبود ارتباطات و وجود بی‌اعتمادی باعث می‌شود ساکنان از دنیای بیرون خود بترسند (فیشر^۱، ۱۹۸۲).

قرایی، رادجهانبانی و رشیدپور (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان «بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری نمونه موردی: مناطق ۲ و ۱۱ تهران» به این نتایج دست یافتند که تفاوت معناداری میان میزان حس امنیت در دو محله مورد بررسی وجود ندارد. اکثریت آن‌ها محله‌های پایین شهر، حاشیه ساختمان‌های نیمه‌کاره و کوچه‌های خلوت و تاریک را، فضاهایی با امنیت کم ارزیابی می‌کنند. این حس عدم امنیت، در خیابان‌های شلوغ و مملو از جمعیت کاهش می‌یابد. صالحی‌امیری، خدائی و پورخیری (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «شاخص‌های تحلیل امنیت در فضاهای شهری» به این نتیجه رسیدند که کاربری خوب اراضی می‌تواند سبب تأمین رضایت ساکنان و حس تعلق به محله شود به دنبال آن احساس ناامنی را کاهش دهد. رضوان و فتحی (۱۳۹۱) پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مرتبط با احساس ناامنی در محلات شهری؛ در ناحیه ۳ منطقه ۱۷ شهرداری تهران» انجام داده‌اند به این نتایج دست یافتند که بین ساکنان محله‌های مورد مطالعه از نظر میزان احساس ناامنی تفاوت معناداری وجود دارد. میزان شناسایی محله توسط افراد مورد

مطالعه عموماً در احساس ناامنی ساکنان تأثیرگذار نیست؛ اما متغیرهایی هم‌چون مدت زمان سکونت در محل و احساس تعلق مکانی افراد مورد مطالعه، به‌طور معناداری در احساس ناامنی آنان مؤثر است. زیاری، مهدی و مهدیان‌بهنمیری (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «تحلیلی بر امنیت فضاهای عمومی شهر نمونه موردی: پارک‌های مناطق چهارگانه شهرداری قم» به این نتایج رسیدند که میزان احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری (پارک‌ها) در منطقه دو شهر قم، کمترین میزان در منطقه چهار بیشترین میزان را دارد.

در شهرها به‌سبب وجود مکان‌های گوناگون، جرایم گوناگونی اتفاق می‌افتد. در محیط‌های کوچکی مثل خیابان‌ها، ایستگاه‌های راه‌آهن و ... به سبب وجود فرصت‌ها و زمینه‌های مساعد، میزان حمله، دستبرد، کیف‌زنی و ... بسیار بالاست (اورکی، ۱۳۹۴، ص. ۵۹). از سوی دیگر، میزان جرایم شهری با درجه توسعه شهری مرتبط است، یعنی به موازات افزایش جمعیت شهری، میزان جرایم نیز افزایش می‌یابد. همچنین تحقیقات ثابت نموده است که نقاط پرازدحام نسبت به نقاط آرام شهری، جرم‌زایی بیشتری دارند (شرافتی‌پور و عبدی، ۱۳۸۷، ص ۹۶). اینکه در مکان‌های خاصی جرم و جنایت نسبت به سایر مکان‌ها بیشتر بوده و از این مکان‌ها به‌عنوان نقاط جرم‌خیزی شهری یاد می‌شود بی‌شک علت اصلی این امر در رفتار انسانی است که در فضای مورد نظر زمینه بروز جرم را فراهم ساخته است (ادیب‌سعدنژاد و عظیمی، ۱۳۹۰، ص. ۸۳).

اکسورسی^۲ (۲۰۰۶) در WUF درباره شهر ایمن توجه به مؤلفه‌های کیفی زندگی از لحاظ زیست‌محیطی و در قالب محیطی و کالبدی را یادآوری می‌کند. والکرت و فالیک^۳ (۲۰۰۶) درباره امنیت اجتماعی در شهرها به راهکاری اشاره دارند که به افزایش مشارکت محلی مردم و بهبود احساس مسئولیت شهروندان محلی در ایجاد و برقراری امنیت اجتماعی شهر و کمک به دیگران در هنگام تجاوز و تعدی اشاره دارد (گروسی، میرزایی و شاهرخی، ۱۳۸۷، ص. ۶۴). تحقیقات اسکار نیومن درباره پیوند میان طرح مسکن و رفتار جنایی یا ضد اجتماعی نشان می‌دهد که محیط‌های کوچک و فضاهای نیمه عمومی که برای گروه‌های کوچک ساکنان قابل روئت باشد، احتمالاً دارای میزان کمتری از جرم و بزهکاری، سرقت و نزاع‌های شخصی است. چنین فضاهای از خود نگهبانی می‌کنند (دیکنز^۴، ۱۳۷۷، ص. ۲۱۷). نیومن معتقد است که با استفاده از ساز و کارهای نمادین و شکل دادن به عرصه‌ها می‌توان یک محیط را تحت کنترل ساکنانش قرار داد (دهقانی، ۱۳۹۱، ص. ۱۷۲). پس شاخص‌های مانند شکل غالب ساختمان‌سازی در محله (ویلابی، آپارتمانی، شهرکی و...) می‌تواند بر آشنایی یا عدم آشنایی و شناسایی و عدم شناسایی اعضای محله دلالت نماید. اسکار نیومن^۵ (۱۹۷۲)، نیز در باب فضاهای قابل دفاع عنوان می‌کند برخی فضاهای شهری مستعد و تسهیل کننده بزهکاری و برخی دیگر مانع و بازدارنده آن

جین جیکوبز، نظریه پرداز بزرگ شهری (۱۹۶۱) در تبیین امنیت شهری به تعامل فضای فیزیکی و فرآیندهای اجتماعی که محیط را می‌سازند توجه نموده و بر فعال بودن فضا به عنوان عاملی در ایجاد یک محیط امن و موفق تأکید کرد. جیکوبز ایجاد حرکت، استفاده‌های فعال از سطح خیابان و فعالیت‌های خیابانی و مراقبت‌های طبیعی از این فعالیت‌ها به عنوان مؤلفه‌هایی در جهت ساختن یک محیط خوب شهری قلمداد می‌کند (الیاسزاده و ضابطیان، ۱۳۸۹، ص. ۴۴). جین جیکوبز (۱۹۶۱) اگر خیابان‌های شهر از ترس و وحشی‌گری در امان باشند شهر از وحشی‌گری و ترس در امان است (جین جیکوبز^۱، ۱۹۶۱، ص. ۳۲). به نظر جیکوبز عواملی چون مکان‌های پرنور و پر رفت‌وآمد که دارای چشمان مراقب بوده و مشارکت مردم در آن زیاد باشد و پیاده‌روهای آن، به حد کافی بزرگ و وسیع باشند در شکل‌گیری محیط شهری امن مؤثر می‌داند (کلانتری، ۱۳۹۰، ص. ۳۱). جداسازی و تشخیص مکان‌های عمومی و خصوصی، تنوع کاربری و اختلاط آن‌ها را در سطح شهر، مطرح می‌کند و استفاده مؤثر و بازدارنده از عابران پیاده در مناطق شهری برای کاهش احتمال وقوع جرائم اشاره دارد. تئوری جیکوبز به اهمیت مشارکت اعضا در محله برای کنترل آسیب‌های اجتماعی بهای زیادی می‌دهد. در واقع براساس این تئوری احساس تعلق به محله و تعهد داشتن نسبت به آن، نقش مهم‌تری نسبت به حضور پلیس در کنترل اوضاع در محله دارد.

2. Aksvrsy
3. Volkrt & phallic
4. Dickens
5. Neomen

1. Jane Jacobs

جرائم از نظر مکان، زمان و نحوه شکل‌گیری همیشه تصادفی نیست، بلکه اغلب تا حدی با ساختار و ویژگی‌های محل جرم بستگی دارد.

۲. روش‌شناسی پژوهش

۲.۱. روش پژوهش

روش در این پژوهش توصیفی-تحلیلی از نوع کاربردی-نظری است. اطلاعات لازم به صورت کتابخانه و میدانی (پرسش‌نامه و مصاحبه) جمع‌آوری شده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه شهروندان ۱۵ سال به بالای پنج ناحیه شهر ایزده می‌باشد که با استفاده از فرمول کوکران نمونه‌ای به حجم ۳۲۲ نفر به دست آمده برای بالا بودن دقت نظر ۳۴۷ نمونه با توجه به جمعیت هر ناحیه انتخاب شده است. برای پایایی سؤالات به ۳۰ نفر از شهروندان پرسش‌نامه توزیع شده که ضریب آلفای کرونباخ آن ۰.۸۱ درصد به دست آمده که نشان می‌دهد همبستگی درونی متغیرها زیاد است. در مرحله بعدی با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای در طی روزهای مختلف پرسش‌نامه‌ها توزیع شده و در نهایت اطلاعات جمع‌آوری شده را با کمک نرم‌افزار Spss مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌ایم که نتایج آن‌ها در قالب جداول ارائه شده است. برای ویرایش نقشه‌ها از نرم‌افزار GIS مدل Krigin استفاده شده است.

۲.۲. متغیرها و شاخص‌های پژوهش

محیط شهری: هر چه امنیت در محیط شهری افزایش یابد ارتباطات اجتماعی بین افراد یک اجتماع یا محله وسیع‌تر می‌شود و آنان می‌توانند برای خود شبکه‌ای از روابط را بسازند و از این طریق احساس

هستند. در محدوده قمارخانه‌ها، سالن‌های استخر، ساختمان‌های بدون سکنه و ... آمار جرایم بالاست از طرفی برخی فضاهای شهری مانع وقوع جرم می‌شوند به‌عنوان مثال اماکن و محدوده‌هایی با نورپردازی مناسب، دید و چشم‌انداز خوب، حصار، نرده و یا نصب تابلو و علامت‌های هشدار و نگهبان از عوامل مهم در کاهش جرم محسوب می‌شوند (لطفی، فرجی‌ملائی و عظیمی، ۱۳۸۹، ص. ۱۷).

نتایج کنفرانس لندن، تجربه تورنتو و تجربه مدیریت مرکز شهر برای ایجاد امنیت در لندن، نشان داده است که راه غلبه بر جو ترس مردم و استفاده بیشتر آنان از محیط‌های عمومی شهری، بهبود الگوهای طراحی، برنامه‌ریزی و مدیریت فضاهای عمومی است. به‌نحوی که این فضاها به خوبی درک شده و قابل دید و در دسترس باشند و در عین حال توسط بخش بزرگی از جمعیت جامعه بدون داشتن ترس و واکنش به خوبی استفاده شوند. این‌گونه طراحی سبب تقویت دو نوع از رفتارهای اجتماعی قلمروگرایی و نظارت طبیعی می‌شود. حس قلمروگرایی تبدیل به مسئولیتی برای ساکنان در جهت تبدیل محله به فضایی امن می‌شود. افزایش حس امنیت ساکنان در محل زندگی یا کار آنان به تشویق مردم به کنترل و نظارت بر محله خود منجر شده و نهایتاً حس مالکیت و حس تعلق ساکنین را افزایش خواهد داد (صادقی، میرشکاران و صادقی، ۱۳۹۱، ص. ۱۷۵). احساس مالکیت و حس تعلق ساکنین سبب افزایش آرامش و آسایش نسبی که ناشی از امنیت پایدار شهری است را به‌دنبال خواهد داشت. نظریه محیط مساعد بیان می‌دارد که رویداد

خطرات دوری کنند یا حداقل میزان در معرض خطر قرار گرفتنشان را کاهش دهند. این خود می‌توان منجر به عدم حضور مردم نه تنها در یک مکان خاص بلکه در بیشتر فضاهای عمومی شود.

امنیت شهری: مرکز تحقیقات جرم‌شناسی و کرسون پاریس اشاره دارد که ۲۳ درصد جوانان مجرم در مناطق شهری با تراکم جمعیتی زیاد و برخوردار از مشکل مسکن، امکان ارتکاب جرم می‌یابند و این همه می‌تواند یادآور این نکته باشد که ساختار شهری و مشکلات آن می‌تواند در میزان ارتکاب جرایم و به تبع آن کاهش میزان امنیت شهروندان تأثیر داشته باشد (گروسی، میرزایی و شاهرخ، ۱۳۸۷، ص. ۶۳).

احساس امنیت اجتماعی: بوزان و ویور نیز معتقدند احساس امنیت اجتماعی هویت و پاسداری از هویت را هدف می‌داند. احساس امنیت تلفیقی از عوامل فردی، روانی و اجتماعی است. امنیت بعد عینی مسئله و احساس امنیت به‌عنوان بعد ذهنی تلقی می‌شود (نیازی و فرشادفر، ۱۳۹۰، ص. ۱۵۵).

۲.۳. معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر ایذه مرکز سیاسی شهرستان ایذه با مختصات جغرافیایی ۴۹ درجه و ۵۲ دقیقه طول شرقی و ۳۱ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی استان خوزستان واقع گردیده است. با توجه به این که شهر ایذه از سال ۱۳۳۷ به‌عنوان کانون شهری جدید و مستقل مطرح شد، روند افزایش جمعیتی آن در مدت چهل سال گذشته، شتاب قابل توجهی به خود گرفته است. به بیان دیگر از جمعیت ۵۱۱۵ نفری در سال ۱۳۴۵ به جمعیتی معادل ۱۲۲۰۱۳ نفر در سرشماری ۱۳۹۰

تعلق خاطر به اجتماع شکل خواهد گرفت. احساس تعلق خاطر به اجتماع باعث می‌شود تا افراد احساس کنند که تحت کنترل اجتماعشان قرار دارند و اجتماع به فکر آنان است و امنیت لازم را برای آنان فراهم می‌کند (سجادیان، نعمتی، شجاعیان و اورکی، ۱۳۹۴، ص. ۴۶).

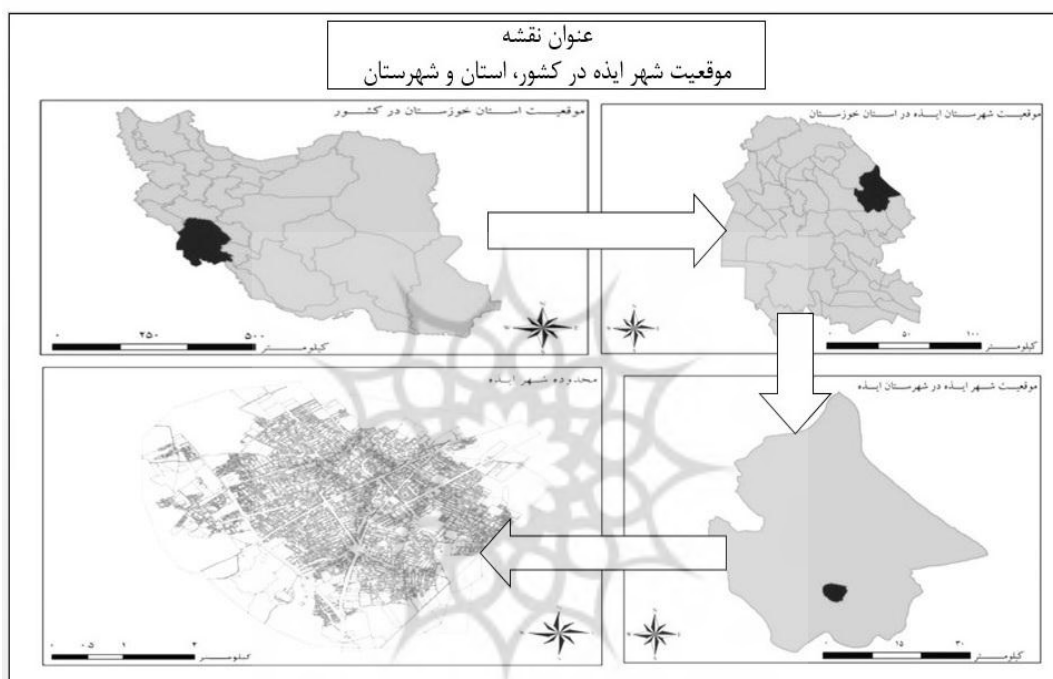
فضاهای شهری: فیکر هر گونه ناهنجاری در فضای شهری را مقدمه ناامنی به شمار آورده و انبوهی جمعیت جوان در شهرهای بزرگ را خطری بر امنیت پایدار شهری می‌داند (فیکر^۱، ۱۹۷۱، ص. ۳۳۴). فضاهای شهری که نسبت به سایر فضاها قابلیت بیشتری برای وقوع جرایم و تخلفات و اعمال ناپه‌نجان دارند (طاهرخانی، ۱۳۸۱، ص. ۸۸). موجبات کاهش امنیت اجتماعی افراد و به‌ویژه امنیت اجتماعی زنان را فراهم می‌آورند.

امنیت در فضای شهری: ناامنی‌های احتمالی و یا قطعی برای امنیت یک محیط شهری دامنه بسیار زیادی دارد (صارمی، ۱۳۸۹، ص. ۴۶). یکی از مهم‌ترین عوامل تهدید کننده حضور مردم در فضاهای عمومی، ترس یا احساس ناامنی است. الین معتقد است «اگر مردم فضایی را به دلیل عدم راحتی یا ترس استفاده نکنند، عرصه عمومی از بین رفته است». ناامنی مکان‌ها و فضاهای عمومی، نشاط و سلامتی را در زندگی روزمره مختل می‌کند و یا ایجاد مانع بر سر راه رشد فرهنگی و مشارکت عمومی، هزینه‌های زیادی را بر جامعه تحمیل می‌نماید (افتخاری، ۱۳۸۱، ص. ۸). واکنش نسبت به ترس از قربانی شدن باعث می‌شود که بسیاری از مردم از

نادری) و نورآباد و چهارده محله تقسیم کرده است که منطقه یک دارای سه ناحیه و منطقه دو دارای دو ناحیه است. شکل ۱ پنج ناحیه شهر ایذه و موقعیت آن را در کشور و استان و شهرستان نشان می‌دهد.

رسیده است. در واقع ۱۱۶۸۹۸ نفر در طی سال‌های ۱۳۴۵-۱۳۹۰ به جمعیت شهر اضافه شده است. طرح جامع شهر ایذه که در سال ۱۳۸۸ تهیه گردیده، شهر را به دو منطقه، پنج ناحیه شمالی (سرتل)، مرکزی (مصلا)، شرقی (سازمان آب)، غربی (اشکیوس

شکل ۱. نقشه موقعیت شهر و شهرستان ایذه در تقسیمات سیاسی کشور و استان خوزستان

جدول ۱. وضعیت جنسی پاسخ گویان

درصد		تعداد		وضعیت جنسی ناحیه‌ها
		مرد	زن	
۶۴.۲	۳۵.۸	۴۳	۲۴	۱ شمالی
۳۷.۵	۶۲.۵	۲۷	۴۵	۲ مرکزی
۴۳.۳	۵۶.۷	۲۹	۳۸	۳ شرقی
۴۷.۳	۵۲.۷	۳۵	۳۹	۴ غربی
۳۸.۸	۶۱.۲	۲۶	۴۱	۵ نورآباد
۴۶.۱	۵۳.۹	۱۶۰	۱۸۷	کل

۳. یافته‌های پژوهش

۳.۱. یافته‌های توصیفی

جنسیت: همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود براساس نتایج حاصل از پرسش‌نامه در پنج ناحیه، ۵۳.۸۹ درصد از افراد جامعه آماری را زنان، و ۴۶.۱۰ درصد را مردان تشکیل می‌دهد.

رضایت نسبت به محله مسکونی: همان طور که در جدول ۲ ملاحظه می کنید، در پنج ناحیه، ۴۶.۶۹ درصد از شهروندان جامع آماری نسبت به محله مسکونی خود زیاد، ۳۸.۹۰ درصد متوسط، ۹.۵۱ درصد کم رضایت دارند و ۴.۹۰ درصد اصلاً از محله مسکونی خود رضایت ندارند.

جدول ۲. وضعیت رضایت افراد پاسخگو نسبت به محله مسکونی

اصلاً		کم		متوسط		زیاد		رضایت نسبت به محله ناحیه
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۴	۶.۰	۱۰	۱۴.۹۲	۳۲	۴۷.۷۶	۲۱	۳۱.۳۴	شمالی
۶	۸.۳۳	۶	۸.۳۳	۳۴	۴۷.۲۲	۲۶	۳۶.۱۱	مرکزی
۵	۷.۵	۱	۱.۵	۲۷	۴۰.۲۹	۳۴	۵۰.۸	شرقی
-	-	۸	۱۰.۸۱	۲۶	۳۵.۱۳	۴۰	۵۴.۰	غربی
۲	۲.۹۸	۸	۱۱.۹۴	۱۶	۲۳.۸۸	۴۱	۶۱.۱۹	نورآباد
۱۷	۴.۹۰	۳۳	۹.۵۱	۱۳۵	۳۸.۹۰	۱۶۲	۴۶.۶۹	کل

حس مالکیت و تعلق نسبت به محله مسکونی: براساس نتایج استخراج شده از پرسش نامه که در جدول ۳ مشاهده می کنید در پنج ناحیه، ۴۶.۳۹ درصد از افراد پاسخگو نسبت به محله مسکونی خود حس تعلق و مالکیت بالا، ۳۶.۸۹ درصد حس تعلق متوسط، ۱۲.۹۶ درصد حس تعلق کم دارند و ۳.۷۴ درصد اصلاً نسبت به محله مسکونی خود حس تعلق و مالکیت نداشتند.

جدول ۳. وضعیت حس مالکیت و تعلق افراد پاسخ گو نسبت به محله مسکونی

اصلاً		کم		متوسط		زیاد		حس تعلق به محله ناحیه
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۴	۶.۰	۱۶	۲۳.۹	۲۹	۴۳.۳	۱۸	۲۶.۸	شمالی
۲	۲.۸	۷	۹.۷۲	۳۲	۴۴.۵	۳۱	۴۳.۰	مرکزی
۱	۱.۴۹	۴	۵.۹۷	۲۶	۳۸.۸۰	۳۶	۵۳.۷۳	شرقی
۱	۱.۳۵	۸	۱۰.۸۱	۲۴	۳۲.۴۳	۴۱	۵۵.۴۰	غربی
۵	۷.۵	۱۰	۱۴.۹۲	۱۷	۲۵.۳۷	۳۵	۵۲.۲۳	نورآباد
۱۳	۳.۷۴	۴۵	۱۲.۹۶	۱۲۸	۳۶.۸۹	۱۶۱	۴۶.۳۹	کل

احساس امنیت و آرامش نسبت به محله: با توجه به نتایج جدول ۴ در پنج ناحیه، ۵۷.۹۲ درصد از پاسخگویان در محله زندگی خود احساس امنیت و آرامش زیاد، ۳۳.۷۱ درصد احساس امنیت و آرامش در حد متوسط، ۶.۰ درصد در حد کم داشتند و ۲.۳۰

درصد اصلاً در محله زندگی احساس امنیت و آرامش نمی‌کنند.

جدول ۴. وضعیت احساس امنیت و آرامش پاسخگویان نسبت به محله خود

اصلاً		کم		متوسط		زیاد		حس امنیت نسبت به محله ناحیه
۴.۵	۳	۴.۵	۳	۳۱.۳	۲۱	۵۹.۷	۴۰	شمالی
۲.۸	۲	۷.۰	۵	۴۱.۶۶	۳۰	۴۸.۶	۳۵	مرکزی
۴.۵	۳	۵.۹۷	۴	۳۸.۸۰	۲۶	۵۰.۷۴	۳۴	شرقی
-	-	۴.۰	۳	۲۵.۷	۱۹	۷۰.۳	۵۲	غربی
-	-	۸.۹۵	۶	۳۱.۳	۲۱	۵۹.۸	۴۰	نورآباد
۲.۳۰	۸	۶.۰	۲۱	۳۳.۷۱	۱۱۷	۵۷.۹۲	۲۰۱	کل

به چنین نتیجه‌ای دست یافتند که شهروندان در فضاهای متروکه و کوچه‌های خلوت و حاشیه‌نشین بیشترین احساس ناامنی را دارند. در این پژوهش با توجه به میانگین کل ناحیه شرقی از نظر امنیت محیط مکانی با میانگین ۲.۳ بیشترین احساس ناامنی را می‌کند که از نظر اقتصادی و خدمات شهری وضعیت مناسبی ندارد ولی ناحیه غربی بیشترین احساس امنیت در محیط مکانی را دارند.

احساس امنیت محیط مکانی در ناحیه‌های مورد مطالعه: برای ارزیابی شاخص حس امنیت محیط مکانی از ۱۲ گویه که براساس مقاله‌ای قرایی و دیگران (۱۳۸۹) با عنوان «بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری» استفاده شده است. از نظر میانگین کل گویه‌ها پنج ناحیه مورد مطالعه در محیط مکانی احساس ناامنی می‌کنند. همان‌طور در پژوهش گروسی شهروندان از نظر امنیت فیزیکی ۸۷.۵ درصد احساس ناامنی در سطح پایین می‌کنند. همچنین قرایی و همکاران (۱۳۸۹) در تحقیق خود

جدول ۵. میانگین پاسخ به گویه‌های شاخص احساس امنیت مکانی

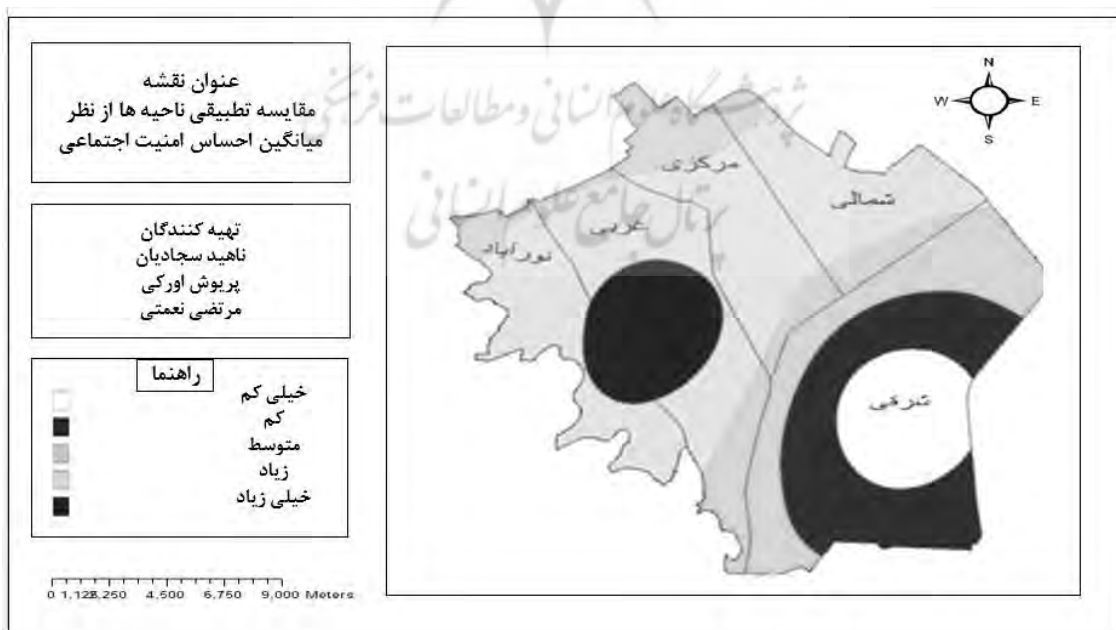
ناحیه					گویه‌های شاخص احساس امنیت مکانی
نورآباد	غربی	شرقی	مرکزی	شمالی	
۳.۲	۳.۰	۲.۳	۳.۰	۲.۹	آیا در محیط مکانی و فیزیکی شهر احساس ناامنی می‌کنید؟
۳.۳	۳.۰	۳.۱	۳.۰	۳.۳	عرصه‌های خصوصی
۳.۰	۳.۵	۲.۶	۳.۰	۳.۲	عرصه‌های عمومی
۲.۱	۳.۵	۱.۸	۲.۲	۲.۲	فضاهای متروکه و رها شده در شهر
۲.۰	۳.۲	۱.۶	۲.۲	۲.۳	گوشه‌های پنهان، کمتردد و کم‌نور
۲.۱	۳.۳	۲.۰	۲.۳	۲.۲	کوچه‌های خلوت و باریک، تاریک

ادامه جدول ۵

نورآباد	غربی	شرقی	مرکزی	شمالی	ناحیه
					گویه‌های شاخص احساس امنیت مکانی
۲.۹	۳.۳	۳.۳	۳.۰	۳.۵	خیابان‌ها
۳.۰	۳.۰	۲.۶	۲.۸	۳.۰	در محله مهاجرنشین
۳.۸	۳.۰	۳.۱	۳.۳	۳.۷	در محله مسکونی خود
۳.۶	۳.۲	۳.۱	۳.۵	۳.۶	نقاط پرجمعیت و پر ازدحام شهر
۳.۰	۲.۹	۲.۴	۲.۹	۲.۸	حاشیه شهر
۳.۲	۲.۳	۳.۱	۳.۱	۳.۲	مکان‌های تفریحی و گردشگری
۲.۹	۳.۱	۲.۳	۲.۸	۲.۹	میانگین کل

راه، فضاهایی با امنیت کم ارزیابی می‌کنند. اما بر عکس نتیجه پژوهش حاضر حس عدم امنیت، در خیابان‌های شلوغ و مملو از جمعیت کاهش می‌یابد. طبق شکل ۲ شهروندان ناحیه شرقی از نظر مکانی کمترین احساس امنیت و ناحیه غربی بیشترین احساس امنیت را دارند.

سوری در پژوهش خود به این نتیجه رسید که با افزایش امکان ارتکاب جرم در مکان‌های خلوت امنیت کاهش می‌یابد. قرایی و همکارانش در پژوهشی که در سال ۱۳۸۹ در بعضی از محله‌های تهران انجام دادند به این نتیجه رسیدند که اکثریت افراد مورد مطالعه محله‌های پایین شهر، حاشیه ساختمان‌های نیمه‌کاره و کوچه‌های خلوت و تاریک

شکل ۲. احساس امنیت مکانی در پنج ناحیه مورد مطالعه

جدول ۶. احساس امنیت ناحیه‌ها در مکان یا فضای شهری

اصلاً		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		حس امنیت مکانی در ناحیه
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۵/۹۷	۴	۱۴/۹	۱۰	۱۴/۵	۸	۲۵/۳۷	۱۷	۲۲/۳۸	۱۵	۱۹/۴۰	۱۳	شمالی
۵/۵۵	۴	۱۱/۱۱	۸	۱۶/۶۶	۱۲	۲۳/۶۱	۷	۱۹/۴۴	۱۴	۲۳/۶۱	۱۷	مرکزی
۷/۴۶	۵	۷/۴۶	۵	۱۱/۹۴	۸	۲۲/۳۸	۱۵	۱۸/۰	۱۳	۳۱/۳۴	۲۱	شرقی
۱۲/۱۶	۹	۱۰/۸۱	۸	۱۲/۱۶	۹	۲۷/۰۲	۲۰	۲۰/۲۷	۱۵	۱۷/۵۶	۱۳	غربی
۵/۹۷	۴	۱۳/۴۳	۹	۱۴/۹۲	۱۰	۲۳/۸۸	۱۶	۱۹/۴۰	۱۳	۲۲/۳۸	۱۵	نورآباد

ایده تفاوت وجود دارد. با توجه به نتایج جدول ۷ بین پنج ناحیه شهر ایده از نظر احساس امنیت مکانی تفاوت وجود دارد ولی با توجه به نتایج جدول ۸ از نظر احساس امنیت اجتماعی تفاوت وجود ندارد.

با توجه به نتایج جدول ۶، ساکنان ناحیه شرقی در فضاهای شهری بیشترین احساس ناامنی می‌کنند و ساکنان ناحیه غربی بیشترین احساس امنیت در فضاها یا مکان‌های شهری دارند.

۳.۲. آمار استنباطی

فرضیه اول: به نظر می‌رسد از نظر شاخص امنیت مکانی و احساس امنیت اجتماعی بین پنج ناحیه شهر

جدول ۷. آزمون آنالیز واریانس برای مقایسه شاخص احساس امنیت مکانی در ناحیه‌ها

	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آزمون F	سطح معناداری
بین گروه‌ها	۱۵۵.۸۱۴	۵۳	۲.۹۴۰	۱.۶۳۷	.۰۰۶
درون گروه‌ها	۵۲۶.۱۷۵	۲۹۳	۱.۷۹۶		
مجموع	۶۸۱.۹۸۸	۳۴۶			

جدول ۸. آزمون آنالیز واریانس برای مقایسه احساس امنیت اجتماعی در ناحیه‌ها

	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آزمون F	سطح معنی داری
بین گروه‌ها	۳۴۲.۰۹۳	۱۷۰	۲.۰۱۲	۱.۰۴۲	.۳۹۳
درون گروه‌ها	۳۳۹.۸۹۵	۱۷۶	۱.۹۳۱		
مجموع	۶۸۱.۹۸۸	۳۴۶			

جدول ۹. رابطه بین مدت زمان سکونت، رضایت‌مندی، حس تعلق و حس امنیت و آسایش در محله با احساس

امنیت اجتماعی شهروندان

تعداد نمونه	سطح معناداری	ضریب همبستگی پیرسون	فرضیه دوم تا پنجم
۳۴۷	۰.۷۶۹	۰.۱۶	مدت زمان سکونت در محله احساس امنیت
۳۴۷	۰.۰۵۳	-۰.۱۰۴	رضایت‌مندی از محله با احساس ناامنی اجتماعی
۳۴۷	۰.۰۰۷	-۰.۱۴۶	حس تعلق به محله با احساس ناامنی اجتماعی
۳۴۷	۰.۰۰۰	-۰.۲۱۷	حس امنیت و آسایش در محله با احساس ناامنی اجتماعی

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد بین مدت زمان سکونت در محله با احساس امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد. همان‌طور که در جدول ۹ مشاهده می‌کنید بین مدت زمان سکونت در محله با احساس امنیت اجتماعی شهروندان رابطه معناداری وجود ندارد چون سطح معناداری به دست آمده (۰.۷۶۹) بزرگ‌تر از ۰.۰۵ می‌باشد که نشان دهنده این است که در این پژوهش بین آن‌ها رابطه وجود ندارد بر عکس نتایج پژوهش رضوان و فتحی که نشان دادند بین مدت زمان سکونت در محله با احساس ناامنی شهروندان رابطه وجود دارد.

فرضیه سوم: به نظر می‌رسد بین رضایت‌مندی از محله مسکونی با احساس ناامنی اجتماعی رابطه وجود دارد. با توجه به نتایج استخراج شده از جدول ۹ بین سطح رضایت‌مندی از محله مسکونی با احساس ناامنی اجتماعی شهروندان رابطه معکوس معناداری وجود دارد زیرا سطح معناداری (۰.۰۵۳) کوچک‌تر از ۰.۰۵ با ضریب همبستگی -۰.۱۰۴ به دست آمده است. به عبارتی دیگر هر چه میزان رضایت شهروندان از محله مسکونی خود بیشتر باشد به همان اندازه احساس امنیت اجتماعی آن‌ها در محله و فضاهای شهری بیشتر می‌شود.

فرضیه چهارم: به نظر می‌رسد بین حس تعلق به محله مسکونی با احساس ناامنی اجتماعی رابطه وجود دارد. همان‌طور که در جدول ۹ ملاحظه می‌کنید بین حس مالکیت و تعلق به محله با احساس ناامنی اجتماعی شهروندان رابطه معکوس معناداری وجود دارد چون سطح معناداری (۰.۰۰۷) کوچک‌تر از ۰.۰۵ با ضریب همبستگی -۰.۱۴۶ است؛ بنابراین هر چقدر ساکنان نسبت به محله مسکونی خود حس تعلق و مالکیت داشته باشند به همان اندازه احساس ناامنی اجتماعی کاهش می‌یابد. طبق نظریه جین جیکوبز احساس تعلق به محله و تعهد داشتن نسبت به آن، نقش مهم‌تری نسبت به حضور پلیس در کنترل اوضاع در محله دارد. همان‌طور که والکرت و فالیک بیان کردند افزایش مشارکت محلی مردم و بهبود احساس مسئولیت شهروندان محلی در ایجاد و برقراری امنیت اجتماعی شهر اشاره دارد.

فرضیه پنجم: به نظر می‌رسد بین حس امنیت و آرامش در محله با احساس ناامنی اجتماعی رابطه وجود دارد. با توجه به نتایج جدول ۹ بین حس امنیت و آرامش در محله مسکونی با احساس ناامنی اجتماعی شهروندان رابطه معکوس معناداری وجود دارد چون سطح معناداری (۰.۰۰۰) کوچک‌تر از

۰.۰۵ با ضریب همبستگی ۰.۲۱۷- به دست آمده است. به عبارتی دیگر، هر چقدر که احساس امنیت و آرامش شهروندان در محله مسکونی افزایش یابد بر عکس احساس ناامنی اجتماعی آن‌ها کاهش می‌یابد. با توجه به نتایجی که از کنفرانس لندن به دست آمده وقتی که احساس امنیت ساکنان نسبت به محل زندگی خود افزایش یابد این باعث می‌شود تا مردم بر محله خود کنترل و نظارت طبیعی داشته باشند به دنبال آن حس مالکیت و حس تعلق، رضایت ساکنین را افزایش می‌دهد که سبب افزایش آرامش و آسایش نسبی آن‌ها می‌شود.

۴. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

مرکز تحقیقات جرم‌شناسی و کرسون پاریس اشاره دارد که ۲۳ درصد جوانان مجرم در مناطق شهری با تراکم جمعیتی زیاد و برخوردار از مشکل مسکن، امکان ارتکاب جرم می‌یابند و این همه می‌تواند یادآور این نکته باشد که ساختار شهری و مشکلات آن می‌تواند در میزان ارتکاب جرایم و به تبع آن کاهش میزان امنیت شهروندان تأثیر داشته باشد. که در نهایت امکان کاهش میزان احساس امنیت از دیدگاه شهروندان در ابعاد اقتصادی، فرهنگی و حتی جانی و مذهبی را نیز در بر می‌گیرد. از این جهت که راهبردهای معطوف به امنیت شهروندی، امری مؤثر بر تمامی جنبه‌های سیاست‌گذاری نظام و فرآیند تصمیم‌سازی در حوزه برنامه‌ریزی شهری می‌باشد.

پژوهش حاضر به دنبال بررسی احساس امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در شهر ایذه می‌باشد

نتایج آن نشان می‌دهد که پنج ناحیه شهر ایذه در محیط مکانی یا فضاهای شهر احساس ناامنی می‌کنند که ساکنان ناحیه شرقی بیشترین احساس ناامنی مکانی و ساکنان ناحیه غربی کمترین احساس ناامنی مکانی را دارند. زیاری و دیگران هم در پژوهش خود به چنین نتیجه‌ای دست یافتند که ساکنان منطقه چهار بیشترین میزان احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر و ساکنان منطقه دو شهر قم کمترین میزان دارند. چهل و شش درصد شهروندان ساکن شهر ایذه نسبت به محله مسکونی خود رضایت و حس تعلق و مالکیت دارند که ناحیه نورآباد بیشترین حس تعلق و مالکیت مکانی دارند. ۵۷ درصد از شهروندان شهر ایذه نسبت به محله خود احساس امنیت و آرامش می‌کنند. ساکنان پنج ناحیه مورد مطالعه نسبت به عرصه‌های عمومی، حاشیه شهر، مکان‌های تفریحی و گردشگری، در محله مهاجرنشین، گوشه‌های پنهان، کم تردد و کم نور، کوچه‌های خلوت و باریک و تاریک احساس ناامنی می‌کنند. تنها ساکنان ناحیه‌های شمالی و نورآباد در محله مسکونی خود احساس امنیت سه ناحیه شرقی، مرکزی و غربی احساس ناامنی می‌کنند همچنین ساکنان ناحیه شمالی، مرکزی و نورآباد در نقاط پرجمعیت و پرازدحام احساس امنیت می‌کنند ولی ساکنان ناحیه شرقی و غربی احساس ناامنی در چنین نقاطی می‌کنند. تنها ساکنان ناحیه شمالی در خیابان‌ها احساس امنیت چهار ناحیه دیگر احساس ناامنی می‌کنند. ساکنان ناحیه غربی در عرصه‌های عمومی و فضاهای متروکه و رهاشده در شهر احساس امنیت چهار ناحیه دیگر احساس ناامنی کرده‌اند. بین پنج ناحیه شهر ایذه از نظر احساس

امنیت مکانی تفاوت وجود ندارد اما از نظر احساس امنیت اجتماعی تفاوت وجود ندارد. قرایی و دیگران هم در پژوهش خودشان به این نتیجه دست یافتند که تفاوت معناداری میان میزان حس امنیت در دو محله مورد بررسی وجود ندارد. در حالی که رضوان و فتحی بیان کردند که بین ساکنان محله‌های مورد مطالعه از نظر میزان احساس ناامنی تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین بین مدت زمان سکونت در محله مسکونی با احساس امنیت اجتماعی شهروندان رابطه‌ای وجود ندارد اما رضوان و فتحی (۱۳۹۱) در پژوهش خود عکس این نتیجه را به دست آوردند که بین مدت زمان سکونت در محل با احساس ناامنی افراد رابطه معناداری وجود دارد. بین سطح رضایت‌مندی از محله مسکونی با احساس ناامنی اجتماعی شهروندان رابطه معکوس معناداری وجود دارد، بین حس تعلق و مالکیت نسبت به محله مسکونی با احساس ناامنی اجتماعی شهروندان رابطه معکوس معناداری وجود دارد صالحی و دیگران (۱۳۹۰) در پژوهش که انجام دادند به این نتیجه رسیدند که به دنبال رضایت ساکنان و حس تعلق به محله احساس ناامنی کاهش می‌یابد. رضوان و فتحی هم به چنین نتیجه رسیدند که احساس تعلق مکانی افراد مورد مطالعه به‌طور معناداری در احساس ناامنی آنان مؤثر است. سوری (۱۳۸۸) در پژوهش به این نتیجه دست یافت که ایجاد احساس امنیت در فضا نیازمند احساس تعلق است. و بین حس امنیت و آرامش نسبت به محله مسکونی با احساس ناامنی شهروندان رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.

- اتخاذ سیاست‌های تشویقی در راستای شکل‌گیری کاربری‌های مختلط، قرارگیری ترکیبی از کاربری‌ها مانند فروشگاه‌ها، مراکز خدماتی، درمانی و ... در کنار محیط‌های مسکونی. همچنین ترکیب واحدهای همسایگی، بلوک‌ها و ساختمان‌ها، زمینه حضور چشم‌گیر قشرهای مختلف مردم در فضاها و زمان‌های مختلف را فراهم خواهد ساخت. بدین ترتیب، سطح دسترسی به خدمات ضروری برای ساکنان و نظارت طبیعی بر فضاها افزایش خواهد یافت. در نهایت، مراتب فوق ارتقای احساس امنیت استفاده‌کنندگان از فضاها را موجب خواهد شد. سرزندگی فضا و مکان با تنوع فعالیت‌ها و جذب شهروندان به حضور در آن‌ها فراهم می‌شود و برای تحقق بخشیدن به آن، ایجاد قابلیت پیاده‌روی، مکث در فضا، تنوع کاربری و فعالیت از اهمیت فراوانی برخوردار است.

- ایجاد فضاهای عمومی، فرهنگی و ورزشی برای برقراری تعاملات اجتماعی ساکنان محله و گذران اوقات فراغت در آن. انسان از طریق آزادی فعالیت و میسر بودن زمینه دخل و تصرف در فضا، با آن ارتباط برقرار می‌کند. در این وضعیت، مطلوبیت فضا برای حضور بهتر می‌شود و به مرور زمان، این موضوع تعلق فرد به فضا را افزایش می‌دهد؛ در نتیجه مسئولیت‌پذیری بیشتری در قبال آن و در وجود خود، احساس خواهد کرد و در نهایت، امنیت مکانی افزایش خواهد یافت.

- جین جیکوبز بر فعال بودن فضا به‌عنوان عاملی در ایجاد یک محیط امن و موفق تأکید کرد. نیومن در محدوده ساختمان‌های بدون سکنه آمار جرائم

برای معتادان و افراد ارادل و اوباش تبدیل شده است. طبق نظریه نیومن، به مکان‌های بی‌دفاع شهری تبدیل شدند به فضا‌های دنج و مطمئنی برای رفتارهای انحرافی محسوب می‌شوند لازم است که این مکان‌ها مخصوصاً اشکفت‌سلمان به فضای قابل دفاعی تبدیل شود شهروندان بدون ترس و احساس ناامنی و با آرامش از این مکان‌های تاریخی استفاده کنند.

طراحی مناسب خیابان‌ها و مکان‌های عمومی از لحاظ نورپردازی و پوشش گیاهی مناسب خیابان بلوار چویل شهر ایذه.

- تعریض معابر در داخل شهر و محله‌ها (خیابان محمد رسول‌الله، شهید ولیپور) و ترغیب ساکنان به تأمین روشنایی مطلوب معابر در شب.

بالاست. طبق این نظریه‌ها و نتایج پژوهش حاضر بهتر است در طرح‌های تفصیلی و جامع و برنامه‌ریزی‌های شهری واحدهای مسکونی بدون سکنه، فضا‌های رها شده، گوشه‌های پنهان و زمین‌های خالی در شهر را در نظر بگیرند و از آن‌ها برای کاربری‌های مناسب و سازگار استفاده کنند. تا از این طریق علاوه بر این‌که از توسعه بی‌رویه کالبدی شهر جلوگیری می‌کنند فضا‌های شهری امن را به‌وجود می‌آورند و شهروندان با خیال آسوده و بدون ترس و اضطراب در آن رفت و آمد می‌کنند از این طریق نظارت طبیعی بر فضاها شکل می‌گیرد.

- مکان‌های اشکفت‌سلمان و کول‌فرح از مکان‌های تاریخی شهر ایذه هستند که به مکان‌های

کتابنامه

۱. احمدآبادی، ز.، صالحی‌هیکوی، ه.، و احمدآبادی، ع. (۱۳۸۶). رابطه مکان و جرم. فصل‌نامه رفاه اجتماعی، ۲۷(۲۷)، ۲۵۳-۲۷۵.
۲. ادیبی‌سعدی‌نژاد، ف.، و عظیمی، ا. (۱۳۹۰). تبیین امنیت در محیط شهری بر مبنای پارامترهای کالبدی و طراحی (مطالعه موردی: شهر بابلسر). فصلنامه جغرافیا و آمایش محیط، ۱۵(۱)، ۸۱-۱۰۵.
۳. الیاس‌زاده، س.، و ضابطیان، ا. (۱۳۸۹). بررسی شاخص‌های برنامه‌ریزی شهری مؤثر در ارتقای امنیت زنان در فضا‌های عمومی با رویکرد مشارکتی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهر تهران). نشریه هنرهای زیبا^۵ معماری و شهرسازی، ۲(۴۴)، ۴۳-۵۶.
۴. اورکی، پ. (۱۳۹۴ الف). مفاهیم و نظریه‌های امنیت. کرج: نیبگ.
۵. اورکی، پ. (۱۳۹۴ ب). تحلیل جغرافیایی عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی از نگاه شهروندان؛ نمونه موردی: شهر ایذه، (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه شهید چمران اهواز، ایران.
۶. پوراحمد، ا.، فرهودی، ا.، حبیبی، ک.، و کشاورز، م. (۱۳۹۰). بررسی نقش کیفیت محیط سکونتی در مهاجرت‌های درون‌شهری، مطالعه موردی: بافت قدیم خرم‌آباد. پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۷۵(۱۷)، ۱۷-۳۶.
۷. تاک، ت. (۱۳۸۰). امن‌سازی مراکز شهرها، تجربه کاونتری و ناتینگهام. ترجمه علی عربی‌دانا، تهران: سازمان شهرداری کشور.

۸. جیکوبز، ج. (۱۳۸۶). مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی. ترجمه حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۹. دهقانی، س. (۱۳۹۱). نقش ریخت‌شناسی شهری در احساس امنیت. در مجموعه مقالات اولین همایش ملی احساس امنیت، نظم و امنیت، به همت علی دلاور. دانشگاه علوم پزشکی لرستان (فرهنگ‌سرای شهید آوینی)، خرم‌آباد.
۱۰. دیکنز، پ. (۱۳۷۷). جامعه‌شناسی شهری. ترجمه حسین بهروان. مشهد: آسان قدس رضوی.
۱۱. رضوان، ع.، و فتحی، م. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مرتبط با احساس ناامنی در محلات شهری (ناحیه ۳ منطقه ۱۷ شهرداری تهران). فصلنامه رفاه اجتماعی، ۱۲(۴۵)، ۳۸۷-۴۱۰.
۱۲. زیاری، ک.، مهدی، ع.، مهدیان بهنمیری، م. (۱۳۹۲). تحلیلی بر امنیت فضاهاى عمومی شهر؛ نمونه موردی: پارک‌های مناطق چهارگانه شهرداری قم. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۳(۷)، ۲۵-۵۱.
۱۳. سجادیان، ن. نعمتی، م. شجاعیان، ع. اورکی، پ. (۱۳۹۴ الف). درآمدی بر نظریه‌های امنیت در حیطه جغرافیایی شهر. کرج: نشر نیگ، چاپ اول.
۱۴. سجادیان، ن. نعمتی، م. شجاعیان، ع. اورکی، پ. (۱۳۹۴ ب). ارزیابی نقش طایفه‌گرایی در احساس امنیت اجتماعی مطالعه موردی: شهر ایذه. فصلنامه پژوهشی اطلاعات جغرافیایی سپهر، ۲۴(۹۴)، ۵۹-۷۶.
۱۵. سلامتی‌زارع، ا. (۱۳۹۳). طراحی شهری یا در تقابل ایجاد احساس امنیت در فرد؛ نمونه موردی: شهر دزفول. نهمین سمپوزیوم پیشرفت‌های علوم و تکنولوژی مشهد، همایش ملی معماری، شهرسازی و توسعه پایدار با محوریت خوانش هویت ایرانی-اسلامی، دبیر همایش: دکتر علیرضا شجاعی، تاریخ برگزاری ۲۹ آبان، مشهد، موسسه آموزش عالی خاوران.
۱۶. سوری، ا. (۱۳۸۸). مروری بر مناقشات نظری پیرامون امنیت و روش‌های پیشگیری از جرم. فصلنامه معماری و شهرسازی آرمانشهر، ۲(۲)، ۳۱-۳۸.
۱۷. شرافتی‌پور، ج.، و عبدی، ن. (۱۳۸۷). پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی. فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، ۴(۱۵)، ۸۷-۱۰۷.
۱۸. شریعتی، س. (۱۳۸۴). بررسی احساس امنیت عمومی در استان خراسان. مشهد: پژوهشکده اقبال، جهاد دانشگاهی مشهد.
۱۹. شعبه، ا. (۱۳۸۶). آماده‌سازی شهر برای کودکان. تهران: شهر.
۲۰. شکویی، ح. (۱۳۷۴). دیدگاه‌های نو در جغرافیایی شهری. جلد اول. تهران: سمت.
۲۱. صادقی، ع.، میرشکاران، ی.، و صادقی، م. (۱۳۹۱). فضای مجازی (سایبر) امنیت و تهدید در عصر اطلاعات. نشریه دانش انتظامی فارس، ۱(۳-۲)، ۶۵-۸۰.
۲۲. صارمی، ح.، و صارمی، م. (۱۳۸۹). عوامل پیدایش ناامنی در شهر از منظر اسلام. فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی، ۱(۱)، ۴۵-۵۸.

۲۳. صالحی امیری، س.، خدائی، ز.، و پورخیری، ع. (۱۳۹۰). شاخص‌های تحلیل امنیت در فضاهای شهری. مقاله ارائه شده در سومین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری. دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد.
۲۴. صالحی امیری، س.، و افسرافشانی، ن. (۱۳۹۰). مبانی نظری و راهبردی مدیریت ارتقای امنیت اجتماعی و فرهنگی در تهران. فصلنامه راهبرد، ۲(۵۹)، ۷۶-۴۹.
۲۵. طاهرخانی، م. (۱۳۸۲). توزیع جغرافیایی محصولات فرهنگی و نقش آن در مهاجرت جوانان روستایی؛ مطالعه موردی: استان قزوین. پژوهش‌های جغرافیایی، ۴۶(۱)، ۹۸-۸۷.
۲۶. قرایی، ف.، رادجهانبانی، ن.، و رشیدپور، ن. (۱۳۸۹). بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری؛ نمونه موردی: مناطق ۲ و ۱۱ تهران. فصلنامه آرامان شهر، ۳(۴)، ۳۲-۱۷.
۲۷. کلانتری، م. (۱۳۸۰). بررسی جغرافیایی جرم و جنایت در مناطق شهر تهران. (پایان نامه دکتری). دانشگاه تهران، تهران.
۲۸. گروسی، س.، میرزایی، ج.، و شاهرخی، ا. (۱۳۸۶). بررسی رابطه اعتماد و احساس امنیت (مطالعه موردی دانشجویان دختر دانشگاه آزاد جیرفت). فصلنامه دانش انتظامی، ۹(۲)، ۳۹-۲۶.
۲۹. لطفی، ن.، فرجی ملای، ا.، و عظیمی، ا. (۱۳۸۹). تبیین سطوح امنیت در شهرهای گردشگری (مطالعه موردی: شهر بابلسر). در مجموعه مقالات همایش ملی امنیت در شهرهای ساحلی، ص. ۳۰-۱۵.
۳۰. نیازی، م.، سهرابزاده، م.، و فرشادفر، ی. (۱۳۹۰). تبیین عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر احساس امنیت زنان مطالعه موردی: زنان ساکن در مناطق (۲) تهران و مناطق (۱۹) و (۲۰) جنوب تهران. فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، ۲۷(۲)، ۷۲-۴۵.
31. Fischer, C. S. (1982). *To dwell among friends*. Chicago, CH: University of Chicago Press.
32. Giordano, L. M. (2008, November). *Land use, street networks, and crime patterns in the mattapan section of Boston, Massachusetts*. Paper presented at the The ASC Annual Meeting, Missouri, MO.
33. McCord, E. S., & Ratcliffe, J. H. (2009). Intensity value analysis and the criminogenic effects of land use features on local crime patterns. *Crime Patterns and Analysis*, 2(1), 17-30.